

Sinun, minun ja oikea kansalaisjournalismi

Heinolalaisessa sanomalehti Itä-Hämeessä työskentelee Suomen ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa kansalaistoimittaja. Chiméne ”Simppu” Bavard on tehnyt töitä kansalaistoimittajan nimikkeellä vuodesta 2004 alkaen. Vuonna 2006 Suomen Journalistiliitto palkitsi hänet Sananvapauden miekalla. Palkinto myönnetään joka neljäs vuosi journalistille, joka on merkittävällä tavalla edistänyt sananvapautta.

Kansalaistoimittaja ja hänen työnsä – kansalaisjournalismi – herättävät toistuvasti hämmentyneitä kysymyksiä. Hämmennykseen on aihettakin, sillä samaan aikaan kun kansalaisjournalismi on sanana yleistynyt, sen merkitys on hämärtynyt. Viime aikoina sillä on huolettomasti viitattu mihin sattuu, useimmiten blogeihin. Kansalaisjournalismilla tarkoitetaan kuitenkin yhä toimittajien tekemää työtä – ammattijournalismia, joka tähtää julkisen keskustelun synnyttämiseen ja kansalaisten osallistumisen kannustamiseen.

Seuraavassa kansalaistoimittaja Simppu Bavard ja kansalaisjournalismin tutkija Laura Ruusunoksa keskustelevat kansalaisjournalismista ja vastaavat usein kysytyihin kysymyksiin kansalaistoimittajan työstä.

Mitä erikoista ”kansalaistoimittajassa” on verrattuna kehen tahansa muuhun toimittajaan? Eivätkö kaikki toimittajat periaatteessa ole kansalais-toimittajia?

Simppu: Tuota ”kansalaistoimittajaa” mietittiin jonkin aikaa, koska haluttiin keksiä jokin erottuva ja osuva nimike. Luonnollisesti nimi lähtee kansalaisjournalismista. Kansalainen sanana koskettaa kaikkia lukijoita, vaikka se tavallaan vaatii aktiivisuutta. Lukijat eivät ole pitäneet termiä liian juhlallisena kansalainen-sanan takia. Ainakin näin aluksi tittelillä on haluttu aktivoida lukijoita ottamaan yhteyttä ja erottamaan minut muista toimittajista.

Laura: Eikö tosiaan kukaan ihmettele tuota nimeä sinulle? Kun itse kerron kansalaistoimittajasta muille, moni olettaa, että kyseessä on joku tavallinen ihminen, joka kirjoittaa lehteen juttuja korttelikirjeenvaihtajatyylillä.

Simppu: Minulle kansalaistoimittajan titteliä ihmettelevät ääneen enää lähinnä muut toimittajat. Lukijakunta tottui siihen nopeasti. Tuntuu siltä, että

Laura: Olennainen ero on ehkä siinä, että lukijoiden aiheisiin ja näkökulmiin suhtaudutaan vähän vakavammin tai ainakin reilummin kuin ennen.

Kirjoittavatko lukijat juttuja itse?

Simppu: Vaikka ideoita pyydetään lukijoilta, niin jutut kirjoitan kuitenkin aina itse. Joitakin kokeiluja on kuitenkin tehty, esimerkiksi lukijoiden päiväkirjatyypisiä juttuja tai suoria ja omalla nimellä tehtyjä kysymyksiä presidenttiehdokkaille.

Voisitko mainita jonkin tekemistäsi kansalaistoimittajajutuista, jota ei kuka tahansa olisi voinut tehdä?

Simppu: Kyllä kuka tahansa toimituksessamme olisi voinut tehdä juttujani, jos vinkit olisivat menneet heille asti ja he olisivat halunneet toimia samalla lailla kansalaisia aktivoimalla. Välillä muutkin toimittajamme esimerkiksi istuttavat eri mieltä olevia kansalaisia saman pöydän ääreen tai antavat muuten lukijoiden kysyä ja puhua.

Omista kansalaisjutuistani hyviä esimerkkejä ovat muun muassa ”Kaaharit kuriin Kaakontiellä” (18.5.2005), jossa aktiiviset asukkaat ottivat yhteyttä ja kertoivat vaarallisesta risteyksestä. He itse selvittivät paikan liikennemäärät ja nopeudet ja toimittivat näitä tietoja minulle. Haastatteluhetkellä asiasta juttelivat risteyksessä asukkaiden kanssa poliisi ja kaupungin rakentamispäällikkö. Osapuolet pääsivät risteyksen uusista järjestelyistä yhteisymmärrykseen, ja suojatie siirrettiin lopulta pari metriä toiseen suuntaan, jotta näkyvyys olisi parempi.

Muita niin sanottuja kohtaamisjuttuja ovat olleet muun muassa hiihtäjien, ladulla kävelijöiden ja liikuntatoimen johtajan tapaaminen, hammaslääkärijoonoihin kyllästyneen asukkaan, valtuutetun ja hammaslääkärin juttutuokio sekä ystävyyskaupunkimatkailua kritisoivan asukkaan ja matkalla käyneiden valtuutettujen tapaaminen.

Laura: Olennaista ”kansalaisjutuissa” on mielestäni juuri Simpun kuvaama kohtaamisen elementti, koska silloin tulee mahdolliseksi myös keskustelu – sitä on nykyjournalismissa liian vähän. Satu in itse olemaan havainnoimassa toimituksen työtä juuri silloin, kun Simppu teki tuota Kaakontie-juttua. Seurasin Simpun ja valokuvaajan keikkaa ihmeissäni ja lopulta innoissanikin. Oli mielenkiintoista huomata, millainen vaikutus julkisuudella oli keskusteluun ja asian selvittämiseen. Risteyksen vaarallisuus sai asiallisemman käsittelyn, kun tiedettiin, että aiheesta kirjoitetaan lehtijuttu. Pitkästä turhautumisesta huolimatta asioista keskusteltiin asiallisesti, ja asukkaat pääsivät näyttämään liikenesuunnittelijalle ja poliisille hankalan risteyksen kädestä pitäen.

Tosin muistaakseni muunlaisiakin kokemuksia kohtaamisjutuista on... Simpun mainitsemassa hiihtäjät vastaan kävelijät -jutussa taisi olla vähän ärhäkämpi tunnelma? Kansalaistoimittaja taitaa välillä joutua hankalaan välikäteen?

Simppu: Totta. Joskus keskustelijat tuntuvat vain haluavan julkisuuteen eivätkä kuuntele ollenkaan toista osapuolta. Latukeskustelu kävi niin kuumana, että toiset lähtivät paikalta kesken pois. Tällaiset tapaukset ovat kuitenkin harvinaisempia. Yksi ongelma on myös se, että joskus lukijat olettavat minun toimittajana ottavan jommankumman kannan. Kansalaistoimittajan kuvitellaan automaattisesti olevan lukijan puolella.

Eivätkö ihan kaikki nykyään voi olla kansalaistoimittajia tai kansalaisjournalisteja, jos haluavat? Ajatellaan nyt vaikka blogeja tai sellaisia julkaisuja kuin Nopola News? Eivätkö ne juuri ole sitä kansalaisjournalismia?

Laura: Kansalaisjournalismi-termiä käytetään nykyään niin monessa merkityksessä, että se vaikeuttaa jo aiheesta keskustelua. Alkujaan kansalaisjournalismi viittaa Yhdysvalloissa 1990-luvun lopussa syntyneeseen journalismin uudistusliikkeeseen, jossa pyrittiin palauttamaan yhteys viestinten ja kansalaisten välille. Liikettä kutsuttiin nimellä *public journalism* tai *civic journalism*. Suomessa se käännettiin muotoon kansalaisjournalismi. Tämä amerikkalaisperäinen kansalaisjournalismi on ammattimedioissa toteutettavaa journalismia, tavallaan vastakohta niin sanotulle eliittijournalismille, jonka sisällöt ja esitystavat määräytyvät talouden, politiikan ja hallinnon lähtökohdista. Kansalaisjournalismin periaatteen mukaan aina ei kannata lähteä hakemaan vastauksia asiantuntijoilta tai virkamiehiltä, vaan kansalaisten omia kokemuksia ja tietoa pitäisi hyödyntää journalismissa paljon nykyistä enemmän.

Nykyään kansalaisjournalismi-termiä käytetään usein kuvaamaan myös – useimmiten verkossa tapahtuvaa – kansalaisten oma-aloitteista julkaisemista, itsenäistä tiedonhankintaa, blogi-kirjoittelua ja itse otettujen valokuvien julkaisemista. Englanniksi tällaista toimintaa kutsutaan usein termillä *citizen journalism*, joka sekin kääntyy helposti Suomessa kansalaisjournalismiksi. Tästä johtuu termien sekavuus. Nopola Newsin (www.nopolanews.fi) kaltaista julkaisemista voisi pikemminkin kutsua *kansalaisten vertaisviestinnäksi* tai *kansalaismediaksi* kuin kansalaisjournalismiksi. Ei kai mikä tahansa verkossa julkaistu materiaali yhtäkkiä ole journalismia?

Onko bloggaus siis kansalaisjournalismia vai eikö se ole?

Laura: Ei ole. Blogit ovat ennen kaikkea vapaa kansalaismielipiteiden areena. Perusteellisesti tehdyt blogit saattavat toki *lähestyä* journalismia, mutta suu-

” **Kansalaisjournalismin tutkijana minua huimaa se, mihin kaikkeen termillä nykyään viitataan.**

rin osa blogeista on päiväkirjatyypisiä sivustoja. Kansalaisjournalismin tutkijana minua huimaa se, mihin kaikkeen termillä nykyään viitataan. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Unto Hämäläinen on valmis nimeämään kansalaisjournalismiksi jopa verkossa toimivan tietosanakirjan Wikipedian (HS 1.2.2007), ja saman lehden päätoimittajan Reetta Meriläisen (HS 9.12.2006) mukaan kansalaisjournalismi näyttää ”lukijoiden tuottamana sisältönä”.

Tein arkistohaun Alma-konsernin lehtiin ja huomasin, että niissä kansalaisjournalismi on vuoden 2006 aikana mainittu 13 jutussa. Puolet niistä käsittelee bloggausta, nettiadresseja, nettikeskusteluja ja ketjukirjeitä. Muista ei kunnolla selviä, mihin kansalaisjournalismilla viitataan. Toki bloggaamisen voi vallan mainiosti *yhdistää* kansalaisjournalismiin, koska verkossa toimittajan ja lukijoiden vuorovaikutus käy helpommin kuin lehden sivuilla.

Simppu: Itä-Hämeen oma blogi Apinoiden planeetta on hyvä tapa olla yhteydessä lukijoihin, mutta en minäkään sitä miellä kansalaisjournalismiksi. Blogista on tullut hyviä juttuaiheita, ja joskus keskustelun pätkiä on käytetty jutuissa. Keskustelijat ovat kommentoineet mielellään paikallisiin aiheisiin liittyviä keskusteluja. Sen sijaan toimituksen arjesta aloitetut keskustelut ovat jääneet usein lyhyiksi, vaikka aluksi ajattelimme, että blogi olisi hyvä paikka tehdä myös toimituksen työtä ja valintoja aiempaa läpinäkyvämmiksi.

Laura Ruusunoksa tutkii kansalaistoimittajan työtä. Miksi? Kertooko yliopiston tutkija, miten lehteä pitäisi tehdä?

Laura: En taitaisi edes osata kertoa, kuinka lehteä pitää Heinolassa tehdä. Olen tarjonnut Simpulle keskustelukumppanuutta, tehnyt ehdotuksia sekä antanut ajatuksen ituja ja jatkojuttujen aiheita. Luultavasti osa ideoistani vaikuttaa lähes mahdottomilta toteuttaa toimituksen rutiineissa. Aika usein olen esimerkiksi ehdottanut erilaisten keskusteluryhmien kokoamista, mutta ne ideat eivät ole menneet läpi. Olennaisempaa on kai ollut se, että Simppu on voinut puhua työnsä ongelmista ja käytännöistä jonkun toimituksen ulkopuolisen kanssa. Kumpikin olemme välillä joutuneet pysähtymään sen kysymyksen edessä, että mitä tässä nyt ollaan tekemässä ja onko tämä kansalaisjournalismia vai mitä. Tutkin väitöskirjassani Simpun työn lisäksi myös koko Itä-Hämeen toimituskulttuuria.

Simppu: Lauralta saamani tuki on tosiaan ollut ennen kaikkea rakentavaa palautetta ja juttuideoiden ja -tyyppien pallottelua. Sähköpostitse tai puhelimitse käytyjen keskustelujen jälkeen koen usein ahaa-elämyksiä, mutta työn hektisen luonteen vuoksi läheskään aina hienoja ideoita ei ehdi toteuttaa. Lisäksi soittelen Lauralle välillä paniikkipuheluita, joissa pyydän häntä muistuttamaan, mitä tämä kansalaistoimittajan työ oikein olikaan.

Jos te kysytte joka asiaa lukijoiltanne, niin ettekö te silloin anna toimituksen ulkopuolisille vallan määrätä lehdenne sisällöstä?

Simppu: Päätökset toteutettavista jutuista tehdään aina toimituksessa journalistisin perustein. Koen ennemminkin niin, että lukijoita käytetään apuna, koska saamme heiltä paljon hyviä juttuideoita. Yhteydenottoja tulee 5–10 viikossa. Aiheita tulee tasaisesti erilaisilta ihmisiltä, joten siinä mielessä kukaan ei ole yrittänyt käyttää valtaa toisia enemmän.

Laura: Huoli journalismin riippumattomuuden menettämisestä tulee usein esille, kun puhutaan kansalaisjournalismista. En kuitenkaan usko, että toimittajat olisivat lukijoitten vietävissä yhtään enempää kuin muidenkaan lähteidensä. Kansalaisjournalismiinkin kuuluu normaali lähdekritiikki, ei kaikkiin juttuideoihin tarvitse lähteä päättömästi mukaan.

Pääsetkö kansalaistoimittajana työssäsi muita toimittajia helpommalla? Saatko käyttää muita enemmän aikaa juttujen tekemiseen?

Simppu: Aloittaessani tässä työssä minulle annettiin aikaa verkostoitumiseen, mutta nopeasti siirryttiin rytmiin, jossa teen kaksi kansalaisjuttua viikossa ja lisäksi muita pienempiä juttuja. Muut toimittajat tekevät määrällisesti enemmän juttuja, mutta minulla menee enemmän aikaa haastateltavien etsimiseen sekä juttujen ja kysymysten luettamiseen lukijoilla. Kaikilla täällä on kiire.

Laura: Simpun kanssa olemme puhuneet siitä, että kahdenkin jutun viikko tahti on välillä liian tiukka. Se voi kuulostaa hassulta, mutta esimerkiksi aika-aulujen yhteensovittaminen on ihan konkreettinen ongelma erilaisten kohtaamisten järjestämisessä.

Jos kansalaistoimittaja kerran on niin hyvä ja tarpeellinen konsepti, niin miksi sellaisia on vain yksi koko maassa?

Laura: Kansalaislähtöisyyttä on varmasti monessa toimituksessa – työmenetodit vain vaihtelevat. Omassa tutkimuksessani ovat mukana myös Helsingin Sanomat ja Aamulehti, joissa on toteutettu etenkin erilaisiin vaaleihin liittyviä kansalaislähtöisiä juttusarjoja. Savon Sanomissa toteutettiin vuoteen 2000 asti kansalaislähtöistä Kuopiolaiset-sivua, joka oli pääosin yhden toimittajan vastuulla. Tämä työtapana ei kuitenkaan jäänyt Savon Sanomissa siinä mielessä pysyväksi, että siellä nyt toimisi kansalaistoimittaja. Joitakin kyselyitä kansalaistoimittaja-ajatuksesta on nyttemmin tullut varsinkin Simpulle. Kiinnostusta on siis muuallakin.

Simppu: Niin on. Etelä-Suomen Sanomissa aloitti viime syksynä lukijoilta juttuvinkkejä aktiivisesti hakeva kylätoimittaja. Myös Kainuun Sanomat ja Länsi-Uusimaa ovat kyselleet työskentelytavoistani ja tekemistäni jutuista. Uskon, että muuallekin nimetään erikseen tällä tavoin työskenteleviä toimittajia. Osasyys siihen, miksi muita ei vielä ole, voi olla se, että toi-

mittajat usein vierastavat erikoistitteleitä. Jotkut taas voivat kokea, että tällaisella tittelillä jotenkin väheksytään muiden toimittajien normaalia työtä.

Onko koko juttu paikallislehden markkinointitemppu? Miten Itä-Häme hyötyy tästä kaupallisesti? Oletko sinä, Simppu, tuote vai toimittaja?

Simppu: Yksi lehden päätavoite on ollut kasvattaa levikkiä ja tehdä lehdestä avullani lukijoille niin tärkeä, että ilman sitä ei haluta olla. Naamaani ja yhteystietojani on kieltämättä käytetty markkinoinnissa, mutta ehdottomasti kuitenkin ennen kaikkea toimittajana. Lukijat ovat ymmärtäneet asian juuri näin.

Laura: Totta kai kansalaisjournalismin taustalla on myös bisnesmotiiveja, on ollut liikkeen alusta asti. Itä-Hämeessä minulle on sanottu ihan suoraan, että kansalaisjournalismilla pyritään levikin parantamiseen, koska ”levikistä se kaikki lähtee”. Kansalaislähtöisistä jutuista toivotaan elävää, värikästä ja ihmisläheistä materiaalia lehden sivuille, ja sellaisen materiaalin toivotaan houkuttelevan lukijoita. Kansalaistoimittajan jutuista toivotaan tulevan niin tärkeitä puheenaiheita, että ihmiset kokevat lehden tilaamisen välttämättömäksi. Tällaisessa ajattelussa on tietenkin se vaara, että kansalaislähtöisyys voi latistua pelkäksi kuvittamiseksi tai jopa populismiksi.

Mielestäni yhteiskunnallinen ja taloudellinen motiivi kulkevat Itä-Hämeessä rinnakkain, mutta välillä niiden yhteensovittaminen käy vaikeaksi. Periaatteellisia ongelmia voi ilmetä, jos yhtäältä halutaan tehdä räväköitä ja koskettavia juttuja, jotka herättävät lukijoissa tunteita, ja toisaalta juttuja, joissa tavalliset ihmiset saavat olla rationaalisina ja tasa-arvoisina keskustelijoina vaikkapa paikallisten päättäjien ja virkamiesten kanssa. Onko tämä ristiriita sinusta olemassa?

Simppu: Mielestäni en ole tuohon törmännyt. Varsinkin kohtaamisjutuissa lukijat ovat olleet asioihin hyvin perehtyneitä, ja keskustelu on sen takia ollut faktoihin perustuvaa eikä pelkkää mutu-tuntumalla valittamista. Toki lukijoiden perusteluissa on vilahdellut arkielämän tunteitakin, mutta sehän on normaalia. Olen antanut pyydettyä sekä virkamiesten että tavallisten kansalaisten lukea kommenttinsa ennakoon, ja aika harvoin kukaan on halunnut lieventää kipakoita sanomisiaan.

Lehtiä tehdään lukijoille eikä tutkijoille. Mitä lukijat tästä hyötyvät?

Laura: Itä-Hämeessä haastattelemieni toimittajien mukaan kansalaisjournalismi on nähty keinoksi päästä paperinmakuisesta ”esityslistajournalismista” kohti elävämpiä juttuja ja käsittelytapaa, joka saa lehden lukijat ajattelemaan, että tämä asiahan koskee minua. Jos kansalaisjournalismilla lisätään ihmisten halua osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteisiin asioihin, niin uskon, että lukijat hyötyvät.

Simppu: Minusta tästä hyötyvät ennen kaikkea lukijat, jotka haluavat aktiivisesti vaikuttaa asioihin tai ottaa kinkkisistä asioista selvää. Oma tavoitteeni on ollut se, että toimitukseen rohkaistuisivat ottamaan yhteyttä sellaisetkin ihmiset, joiden ääni harvoin kuuluu julkisuudessa. Kansalaisjutuissa esimerkiksi maahanmuuttajat, kotiäidit ja nuoret pääsevät esittämään omia kysymyksiään suoraan päättäjille tai virkamiehille ja kommentoimaan saamiaan vastauksia.

Toiset jutut ovat poikineet konkreettisia parannuksia, kuten mainittu Kaa-kontien risteys -juttu, toiset taas ovat herättäneet asioista vilkasta keskustelua. Itselleni parasta palautetta lukijoilta ovat kuitenkin ne jutuntekohetkellä tulleet kommentit, jotka ovat syntyneet, kun eri mieltä tärkeästä asiasta olleet ihmiset ovat lähentyneet ja päässeet jopa jonkinlaiseen kompromissiin.

Kansalaistoimittaja FM Chiméne Bavard työskentelee Itä-Häme -lehdessä ja tutkija YTM Laura Ruusunoksa Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella.